

СЕКЦІЯ 6. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

УДК 159.9: 37.015.3

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ФУНКЦІЇ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПРО СІМЕЙНІ РОЛІ ШЛЮБНИХ ПАРТНЕРІВ

Карпова Д.Є., викладач
кафедри практичної психології та педагогіки
Хмельницький національний університет

Стаття присвячена розкриттю сутності поняття «уявлення студентської молоді про сімейні ролі шлюбних партнерів». Доведено, що на сьогодні в Україні є проблема: шлюбно-сімейні уявлення молоді відрізняються нечіткістю та не відповідають реальності, оскільки сім'я нині все менше відповідає сформованій у суспільстві схемі ролевого функціонування. У статті проаналізовані різні визначення поняття «уявлення», які подаються дослідниками зі сфери сімейної та соціальної психології, після чого сформульовано висновок, що під поняттям «уявлення» розуміють стійкі переконання особистості, які забезпечують типове реагування на ситуацію відповідно до сформованої в неї життєвої позиції. Особливу увагу приділено процесу формування в молоді уявлень про сімейні ролі шлюбних партнерів, в результаті чого з'ясовано, що для формування правильного уявлення студентської молоді про сімейні ролі подружжя важливим є наслідування прикладу поведінки обох батьків, оскільки саме вони подають дітям приклад того, як має будуватися спільне життя чоловіка і дружини, як відбувається розподіл сімейних обов'язків. Крім того, було з'ясовано, що на формування уявлень про сімейні ролі шлюбних партнерів у студентської молоді впливають особливості структури сімейного життя в батьківському домі, розподіл сімейних ролей між батьками, додержання їхнього виконання, уявлення про ідеал дружини чи чоловіка, статеву ідентичність. Висвітлено основні показники уявлень студентської молоді про сімейні ролі шлюбних партнерів за допомогою яких можна виявити рівні їх розвитку, крім цього, розкриті найважливіші функції уявлень молоді про сімейні ролі подружжя. Також охарактеризовано структуру уявлень на основі структури уявлень молоді про сім'ю.

Ключові слова: уявлення, студентська молодь, соціальні ролі, сім'я, шлюбні партнери, розподіл, ролеве очікування, наслідування.

Стаття посвящена раскрытию сущности понятия «представление студенческой молодежи о семейных ролях брачных партнеров». Доказано, что на сегодняшний день в Украине существует проблема, заключающаяся в том, что брачно-семейные представления молодежи отличаются нечеткостью и не соответствуют реальности, поскольку семья сейчас все меньше отвечает сложившейся в обществе схеме ролевого функционирования. В статье проанализированы различные определения понятия «представление» ученых, работающих в сфере семейной и социальной психологии, и сделан вывод, что под понятием «представление» подразумевают устойчивые убеждения личности, обеспечивающие типичное реагирование на ситуацию в соответствии со сложившейся у нее жизненной позицией. В статье внимание уделяется особенностям формирования у молодежи представлений о семейных ролях брачных партнеров, в результате чего выяснено, что для формирования правильного представления молодежи о семейных ролях супругов важен пример поведения обоих родителей, поскольку именно они дают детям образец того, как строить совместную жизнь супругов, как происходит распределение семейных обязанностей. Кроме того, было выяснено, что на формирование представлений о семейных ролях брачных партнеров у студенческой молодежи влияют особенности структуры семейной жизни в родительском доме, распределение семейных ролей между родителями, представление об идеале жены или мужа, половая идентичность. Освещены основные показатели представления студенческой молодежи о семейных ролях брачных партнеров, с помощью которых можно выявить уровни их развития, кроме этого, раскрыты важнейшие функции представлений молодежи о семейных ролях супругов. Также охарактеризована структура представлений на основе структуры представлений молодежи о семье.

Ключевые слова: представление, студенческая молодежь, семейные роли, семья, брачные партнеры, распределение, ролевое ожидание, подражание.

Karpova D.Ye. PSYCHOLOGICAL MEANING AND FUNCTION CONCEPTS STUDENTS OF THE ROLE OF FAMILY MARRIAGE PARTNERS

Article elucidates the essence of the concept of understanding students of the role of family marriage partners. Proved that today in Ukraine there is a problem in that marriage and family are different notions of youth unclear and does not correspond to reality, because the family now meets less current role in society circuit operation. The paper analyzed different definitions of the term “representation”, submitted by researchers from the field of family and social psychology then concluded that the concept of “representation” means the individual firm conviction that provide a typical response to the situation in accordance with the established her position in life. Particular attention is paid to the process of forming a young family ideas about the role of marriage partners, as a result found that to form a correct idea students of family roles spouses important example of imitation behavior of both parents, because they give children an example of how it should build a common life of husband and wife as the distribution of family responsibilities. In addition, it was found that the formation of ideas about the role of family marriage partners in students affected by: the features of the structure of family life in his father’s house; distribution of family roles between parents, the observance of their implementation; idea of the ideal spouse; sexual identity. The basic parameters of ideas students of the role of family marriage partners with which to detect the level of development other than that disclosed the most important functions of representations of family roles young couple. Also described structure based on the structure of representations of representations of young families.

Key words: *idea, students, social roles, family, spouses, distribution, role expectations follow.*

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні існує проблема, пов’язана з тим, що шлюбно-сімейні уявлення молоді відрізняються нечіткістю, недостатньою наповненістю. Особливо неповними є уявлення молоді про соціальні ролі шлюбних партнерів. Насамперед, це пов’язано з незнанням принципів, законів сімейного життя, неврахуванням індивідуальних особливостей шлюбного партнера, неготовністю взяття на себе відповідальності, невмінням розподіляти домашні обов’язки. Актуальність даної теми зумовлюється тим, що уявлення молоді про шлюб та соціальні ролі партнерів зокрема дедалі більше деформуються, оскільки сім’я все менше відповідає сформованій у суспільстві схемі рольового функціонування. Крім цього, ми можемо спостерігати трансформацію уявлень молоді про те, які функції і ролі мають виконувати чоловіки і жінки у шлюбі. У дослідженні наша увага була спрямована на студентську молодь, оскільки ми вважаємо, що уявлення про майбутню сім’ю, місце в ній чоловіка та жінки формується в юнацькому віці. Варто відзначити, що на сучасному етапі розвитку суспільства підготовка студентів до сімейного життя є недостатньою та не відповідає віковим інтересам юнацтва. Важливою складовою частиною процесу підготовки студентської молоді є формування адекватних уявлень про майбутню сім’ю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існують окремі дослідження особливостей формування уявлень про майбутню сім’ю у студентської молоді. У сучасній психології вивченням поняття «уявлення» займалися такі вчені, як С. Московічі [14]

і Ф. Хайдер [25]. Дослідники звертають увагу на уявлення про сім’ю та особливості їхнього формування у старшокласників (Т. Демидова [6], В. Кравець [11]), частково у студентів (Т. Андреева [3], Л. Шнейдер [24]), у подружніх пар із різним стажем сімейного життя (М. Терещенко [17]). Водночас спеціальних досліджень, які б торкалися вивчення особливостей процесу формування уявлень про соціальні ролі подружжя, не виявлено, хоча ця проблема є дуже важливою складовою частиною підготовки молодого покоління до сімейного життя. Особливо гострого значення вона набуває у зв’язку з нівелюванням багатьох цінностей і пошуком молоддю нових ідеалів.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в уточненні сутності поняття «уявлення студентської молоді про сімейні ролі шлюбних партнерів» та з’ясування ролі і функцій таких уявлень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз науково-психологічних джерел [10; 14; 19] свідчить про те, що окремі проблемні питання, пов’язані з уявленнями студентської молоді про сім’ю, розглядали у своїх дослідженнях такі вчені, як: І. Кон [10], Д. Фельдштейн [19] (наукові положення психології про закономірності процесу становлення особистості та міжособистісних взаємовідносин і статево-рольової поведінки у юнацькому віці), С. Московічі [14] (концепції формування уявлень). Проте уявлення про сімейні ролі подружжя, особливості функціонально-рольового розподілу поки що не стали предметом окремого дослідження. На це

вказує відсутність відповідної наукової літератури.

Як окремих компонент життєвої перспективи та життєвих планів уявлення про майбутнє сімейне життя ми можемо виділити з концепції життєвої стратегії, розробленої К. Абульхановою-Славською [1]. Відповідно до цієї концепції, вже в підлітковому віці в життєвих планах особистості є варіанти першочерговості розвитку: закінчити навчання, одружитися, збудувати сім'ю як фактор психологічної стабільності та захисту. Також складаються уявлення про найбільш вірогідний, із точки зору особистості, сценарій розвитку подій її сімейного життя, розподіл обов'язків між членами сім'ї, про сімейні функції. З метою позначення нормативних зразків поведінки в сім'ї, вимог відповідно до кожного типу поведінки, а також функцій, які виконують подружжя, психологи використовують термін «соціальна роль». Під соціальною роллю подружжя ми маємо на увазі модель поведінки, об'єктивно задану соціальною позицією особистості в системі об'єктивних чи міжособистісних відносин. Для того, щоб з'ясувати особливості формування уявлень студентської молоді про сімейні ролі шлюбних партнерів, варто звернутися до уявлень юнаків про сім'ю, шлюб, оскільки на основі засвоєних знань формуються уявлення про обов'язки в сім'ї, їх розподіл.

Процес становлення життєвої перспективи в багатьох аспектах залежить від сімейних стосунків у батьківській родині. Дослідники Е. Ейдемілер та В. Юстицький вважають, що образ родини залежить від сукупності уявлень про сценарну поведінку кожного члена сім'ї [7]. На їхню думку, сімейні уявлення – досить стійкі утворення, які забезпечують типове реагування особистості на ситуацію відповідно до сформованої в неї життєвої позиції на основі сімейного сценарію, оскільки уявлення про більшість ситуацій сформоване у людини ще до того, як вона з ними зіткнеться. У. Харли пропонує нам розглянути уявлення про сім'ю у вигляді мисленнєвих моделей, що проявляється у прогнозуванні своїх дій, розвитку подій, реакції членів родини на ці дії [21]. Схожу думку висловлює В. Менделевич [12], який вважає, що в процесі сімейного виховання формуються шаблони прогнозування, враховуючи які людина будує свою поведінку та взаємовідносини. За результатами аналізу наукових джерел [7; 12; 21] ми дійшли висновку, що під поняттям «уявлення студентської молоді про сімейні ролі шлюбних партнерів» варто розуміти стійкі переконання молоді людини, які забезпечують типове реагування

на ситуацію рольового розподілу відповідно до сформованої в неї життєвої позиції.

Як свідчить практика, батьки дають дітям приклад того, як має будуватися спільне життя чоловіка і дружини, як відбувається розподіл сімейних обов'язків [3; 7–9]. З метою формування правильного уявлення молоді про сімейні ролі подружжя важливим є наслідування прикладу поведінки обох батьків: матері та батька. У неповних сім'ях формування уявлення про сімейні ролі ускладнюється через деформацію рольової соціалізації. Відсутність одного з батьків позбавляє можливості формування правильного та адекватного уявлення про розподіл ролей, оскільки за відсутності шлюбного партнера, чоловік (дружина) бере на себе всі ролі. Юнаки ототожнюють себе з батьками відповідної статі. Вони ідентифікують їхні звичаї, поведінку, зразки поводження, манеру спілкування, сімейні обов'язки, способи вирішення конфліктів, інакше кажучи, засвоює свою майбутню подружню роль. Таким чином, на підставі аналізу низки досліджень [7; 9; 12] ми дійшли висновку, що основним механізмом формування уявлень про сімейні ролі шлюбних партнерів є процес ідентифікації, тобто придбання, чи засвоєння цінностей, ідеалів, ролей, моральних якостей. З точки зору П. Самсонової [15], уявлення про сімейні ролі подружжя формуються за допомогою двох механізмів: трансляції та компенсації. Під трансляцією ми маємо на увазі уявлення своєї сім'ї як копії батьківської. Сімейні ролі в такій сім'ї повністю відповідають ролям, які виконували їхні батьки у сім'ї. Яким буде рівень якості спілкування, ступінь негативних чи позитивних прогнозів розвитку сім'ї, чи будуть стосунки засновані на почутті любові, наскільки позитивним є образ майбутньої половини, які стилі вирішення конфліктів у майбутній сім'ї переважатимуть – все це залежить від рівня функціональності батьківської сім'ї. Другий механізм формування уявлення молоді – компенсація – передбачає внесення необхідних, на їхню думку, змін, додавання відсутніх сторін сімейного життя для побудови більш благополучної сім'ї. Наприклад, якщо у батьківській сім'ї з тих чи інших причин (смерть партнера, розлучення) всі сімейні ролі виконував один із членів, дитина, яка спостерігала таку картину, буде намагатися у своїй особистій сім'ї розподілити обов'язки таким чином, щоб кожен із подружжя виконував певну роль, властиву йому.

Варто зазначити, що досить часто вплив батьківської сім'ї набуває патологічного характеру. Е. Фромм наголошує, що влас-

на нерозірваність із батьками становить основу невротичної любові, коли вже будучи дорослими, люди переносять очікування і страхи, які переживали стосовно батьків, на кохану людину [20]. Наприклад, дитина, яка жила з батьками, постійно спостерігала за їхніми діями, розподілом між ними домашніх обов'язків та ролей. Пізніше вона буде намагатись відтворити цю систему у власній сім'ї, буде нав'язувати своєму партнеру ті обов'язки, які виконувалися в неї дома батьками. При цьому вона не враховує індивідуальність свого шлюбного партнера, його особистісні властивості, психологічні особливості.

Теоретичний аналіз проблеми рольових очікувань [2; 7; 15] дав нам змогу виявити конфліктогенні особливості розподілу сімейних ролей шлюбних партнерів, які безпосередньо впливають на неправильне формування уявлень у молоді про сімейні ролі подружжя: невизначеність рольових очікувань подружжя, суперечливість сімейних ролей, вузькі межі їх виконання, що не задовольняють особистісних потреб членів сім'ї, невідповідність сімейних ролей можливостям особистості, рольова перевантаженість шлюбних партнерів.

Враховуючи вищесказане, можемо дійти висновку, що на формування уявлень про сімейні ролі шлюбних партнерів у студентської молоді впливають: особливості структури сімейного життя в батьківському домі; розподіл сімейних ролей між батьками, додержання їхнього виконання; індивідуально-психологічні якості особистості подружжя (характер, ціннісні орієнтації, переконання, смаки, звички, особливості потребно-мотиваційної сфери); уявлення про ідеал дружини чи чоловіка (очікування, пов'язане зі шлюбом, вимоги до сімейного життя); просімейна мотивація; статева ідентичність; уявлення особистості про ролі чоловіка й жінки в сім'ї.

Узагальнивши результати наукового аналізу цієї проблеми В. Сисенко [16], який виділив комплекс вимог, обов'язків і соціальних стандартів поведінки, якими регулюється сумісне життя. На основі сформованості цього комплексу можемо виявити рівень сформованості уявлення молоді про сімейні ролі подружжя, рольовий розподіл. До них належать: готовність прийняти на себе нову систему обов'язків щодо свого шлюбного партнера, відповідальності за його поведінку; визнання принципу рівності в сімейних відносинах; врахування індивідуальних, вікових особливостей партнера; уміння пристосуватися до звичок і рис шлюбного партнера і розуміння його духовних рухів і станів;

здатність до самовідданості щодо партнера; уміння бути терпимим і поблажливим, приймати партнера зі всіма його особливостями і недоліками, пригнічувати власний егоїзм; підготовленість до конструктивного спілкування і співпраці, узгодження взаємодій;

Аналіз науково-психологічної літератури [6; 8; 14] дав нам можливість стверджувати, що на основі уявлень студентської молоді про сімейні ролі шлюбних партнерів Н. Москвічев [13] виділяє чотири групи сімей. Саме ці уявлення є шаблонами, які будуть використовуватись під час створення сім'ї. Це такі групи:

1. «Тепле коло спілкування, домашній затишок». Подружжя у такій сім'ї виступає у ролі друзів, тут головне взаєморозуміння, підтримка.

2. «Притулок, сховище, фортеця». Сімейні ролі у цій сім'ї пов'язані із захистом партнера, піклуванням про нього, можливістю захистити від складнощів зовнішнього світу.

3. «Стабільний організм, дерево, мурашник». Перш за все, це взаємна допомога та підтримка родичів у цілісному процесі функціонування сім'ї. Шлюбні партнери у такій сім'ї беруть на себе роль «добувача», вони забезпечують матеріальне становище сім'ї, її стабільність.

4. «Взаємна відповідальність», де кожен член родини несе відповідальність один за одного, за розвиток стосунків.

Знання і уявлення молоді про себе як людину певної статі зі специфічними для чоловіка і жінки потребами, ціннісними орієнтаціями, мотивами, інтересами і формами поведінки, а також уявленнями про соціальні ролі подружжя служать психологічним фоном шлюбу і впливають на міжособистісні відносини подружжя.

Наступне, що характерне для уявлень молоді про рольовий розподіл подружжя, – це їх нереалістичність. Дослідження поглядів студентів В. Зацепіним [8] показали, що уявлення молоді про якості, обов'язки шлюбного партнера перевищують його реальні можливості. Це може вказувати на розбіжності уявлень молоді про сімейні ролі свого супутника життя і потенційного партнера по повсякденному спілкуванню. С. Ковальов [9] підкреслює важливість формування адекватних шлюбно-сімейних уявлень молодих людей. Сьогодні уявлення про шлюб та сім'ю у молодих людей має низку негативних особливостей. Як зазначає вчений, завдання полягає в тому, щоб сформувані у молоді адекватні рольові очікування та намагатись створити правильне розуміння рольового розподілу.

На сьогодні ми й справді спостерігаємо значне підвищення вимог до особистісних можливостей та психологічних особливостей партнера, що сприяють формуванню неадекватних уявлень про сімейні ролі подружжя в сім'ї. Так, у дослідженні Т. Андреевої [3] щодо образу майбутнього чоловіка/дружини у студентів університету виявилось, що чимало дівчат висуває повний набір усіх теоретично можливих якостей людини – від краси, розуму, сильної волі до фінансової забезпеченості. Це свідчить про наявність важливої проблеми, яка може призвести до неадекватності вибору майбутнього чоловіка/дружини – ідеалізації партнера. Провівши аналіз наукової літератури [2–3; 6; 11], ми дійшли висновку, що проблема ідеалізації має як негативні, так і позитивні сторони. Ідеалізація відіграє деструктивну роль і може призвести до глибокої незадоволеності обраним партнером, оскільки вона необґрунтовано завищує очікування від партнера і взаємодії з ним. Через це молода людина усвідомлює те, що вона не відповідає ідеальному образу. З іншого боку, ідеалізацію партнера в дошлюбних уявленнях можна назвати конструктивною. Вона полягає в тому, що ідеалізація партнера є стимулом для розвитку його особистості.

У. Харлі виділяє кілька основних очікувань у ставленнях до партнера [21]. У чоловіків це – статеве задоволення, супутниця для відпочинку, приваблива дружина, ведення домашнього побуту або моральна підтримка а у жінок це – ніжність або атмосфера романтизму, піклування, можливість поговорити, чесність та відкритість, фінансова підтримка, відданість чоловіка сім'ї або виконання ним батьківських обов'язків.

Уявлення студентів про соціальні ролі шлюбних партнерів характеризуються специфічним змістом, структурою і рівнями розвитку. Аби мати уявлення про соціальні ролі, варто знати особливості сім'ї. Враховуючи це, ми можемо припустити, що структура уявлень молоді про соціальні ролі базується на структурі уявлень про сім'ю, яка включає: когнітивний (система знань про сімейне життя і себе як майбутнього сім'янина), емоційно-оцінний (ставлення до майбутньої сім'ї, батьків і сімейного життя і їх оцінка) і поведінковий (ідентифікаційна поведінка у сім'ї) компоненти. Коли йдеться про структуру уявлень молоді про сім'ю, виникає потреба детальніше розглянути основні її компоненти.

Як свідчать результати аналізу наукової літератури, когнітивний компонент уявлень про сім'ю характеризується: неповним усвідомленням студентів функцій сім'ї;

орієнтованістю на рівноправність у господарсько-економічних відносинах; усвідомленням відносин влади – підкорення; поверхневими уявленнями про якості, що є необхідними для щасливого сімейного життя; розбіжностями уявлень у визначенні якостей ідеальних чоловіка і дружини; обмеженими уявленнями про організацію сімейного життя, про права й обов'язки подружжя, матеріально-побутову організацію сімейного життя; володіння конструктивними способами вирішення сімейних конфліктів; спрямованістю на створення інтимно-особистісного шлюбу. Емоційно-оцінний компонент уявлень студентів про сім'ю характеризується позитивним ставленням до сімейного життя, народження дітей, партнера, критичним сприйняттям сімейного життя своїх батьків і ідентифікацією себе з батьками тієї самої статі. У поведінковому компоненті уявлень про сім'ю характеризується ступенем ідентифікації батьківської родини з образом майбутньої сім'ї, стилем реагування особистості в конфліктних ситуаціях, особливостями статево-рольової поведінки.

Розглядаючи структури уявлень, варто звернути увагу на основні функції уявлень студентської молоді про соціальні ролі шлюбних партнерів. Теоретичний аналіз науково-психологічної літератури [14; 18; 22] свідчить, що найважливішою функцією уявлень вчені вважають те, що вони служать інструментом пізнання. Тобто за допомогою уявлення ми спочатку описуємо, потім класифікуємо і лише тоді пояснюємо об'єкти уявлень. С. Московічі [14] говорить, що саме уявлення спонукають нас формувати звички. Іншими словами, людина бачить навколишній світ не таким, яким він є насправді, а крізь призму власних бажань, інтересів і уявлень. Другою важливою функцією уявлень є функція орієнтації поведінки. Ця функція спостерігається як у поведінці, так і емоційних проявах людини. Так, Р. Харре [22], дослідивши вираження емоцій у різних культурах, виявив, що поява тих чи інших емоцій і їхні динамічні параметри залежать від соціальних уявлень, що існують в тих чи інших культурах. Інакше кажучи, соціальні уявлення трактуються як незалежна змінна, що детермінує все різноманіття поведінки людини. Третьою функцією соціальних уявлень є адаптаційна. Вона допомагає індивіду адаптуватися до соціуму, а також до вже сформованих і наявних у суспільстві поглядів, думок і оцінок.

Підсумувавши вищесказане, можемо дійти висновку, що уявлення студентської молоді про сімейні ролі шлюбних партнерів

формується на основі їхніх знань, які були засвоєні на прикладі батьківської родини, і вони, як правило, не відповідають реальним можливостям партнера. У зв'язку з цим у майбутній сім'ї будуть виникати конфлікти, пов'язані з розходженням уявлень про рольовий поділ партнерів. Для експериментального дослідження уявлень молоді ми пропонуємо використовувати такі методики:

– методика «Розподіл ролей у сім'ї» (Ю. Альошина, Л. Гозман, Є. Дубовська) [2] – для визначення ступеню реалізації чоловіком і дружиною тієї або іншої ролі (відповідального за матеріальне забезпечення сім'ї, господаря (господарки) будинку, відповідального за виховання дітей, організатора сімейної субкультури, розваг, сексуального партнера);

– опитувальник «Рольові очікування й домагання у шлюбі» (О. Волкова, Г. Трапезникова) [5], який визначає уявлення подружжя про значущість у сімейному житті сексуальних стосунків, особистісної згуртованості чоловіка і дружини, батьківських обов'язків, професійних інтересів кожного з подружжя, господарсько-побутової сфери, моральної й емоційної підтримки, зовнішньої привабливості партнерів;

– методика «Соціально-рольова адекватність» В. Торохтія [17] – для визначення ступеню адекватності уявлень людини про соціальні ролі партнера.

Досліджуючи уявлення молоді про соціальні сімейні ролі шлюбних партнерів, доречним буде використання методик, які досліджують індивідуально-психологічні властивості партнера, його характер, для встановлення відповідності очікуванням партнера і його реальним можливостям.

Висновки з проведеного дослідження. У дослідженні нами було встановлено, що в Україні існує проблема: шлюбно-сімейні уявлення молоді відрізняються нечіткістю та не відповідають реальності, оскільки сім'я нині дедалі менше відповідає сформованій у суспільстві схемі рольового функціонування. За результатами аналізу наукових джерел [7; 12; 21] ми дійшли висновку, що під поняттям «уявлення» варто розуміти стійкі переконання особистості, які забезпечують типове реагування на ситуацію рольового розподілу відповідно до сформованої в неї життєвої позиції. Значною мірою уявлення студентської молоді про сімейні ролі подружжя формуються за допомогою двох механізмів: трансляції та компенсації, які пов'язані зі знаннями про батьківську сім'ю, тобто на основі її сімейного сценарію. Крім того, було з'ясовано, що на формування уявлень

про сімейні ролі шлюбних партнерів у студентській молоді впливають: особливості структури сімейного життя в батьківському домі; розподіл сімейних ролей між батьками, додержання їхнього виконання; уявлення про ідеал дружини чи чоловіка; статеві ідентичність. Нами було сформульовано висновок, що явлення студентів про сімейні ролі шлюбних партнерів характеризується специфічним змістом, структурою і рівнями розвитку. Зважаючи на це, серед подальших розвідок із цього напрямку є з'ясування впливу уявлень студентської молоді про сімейні ролі шлюбних партнерів на їхню готовність до шлюбу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абульханова К. Психология и сознание личности (Проблемы методологии, теории и исследования реальной личности) : Избранные психологические труды / К. Абульханова. – М. : Московский психолого-социальный институт, Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 1999. – 224 с.
2. Алешина Ю. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений / Ю. Алешина, Л. Гозман, Е. Дубовская. Спецпрактикум по социальной психологии. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 120 с.
3. Андреева Т. Семейная психология / Т. Андреева. – Санкт-Петербург, 2004. – 382 с.
4. Берн Э. Игры, в которые играют люди : Психология человеческих взаимоотношений. Люди, которые играют в игры : Психология человеческой судьбы / Э. Берн. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 480 с.
5. Волкова А. Методические приемы диагностики супружеских отношений / А. Волкова, Т. Трапезникова // Вопросы психологии. – 2002. – № 5. – С. 110–116.
6. Демидова Т. Психологические особенности формирования представлений о будущей семье у юношей и девушек / Т. Демидова // Психология. Збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, Випуск 18. – 2002. – С. 150–153.
7. Ейдемиллер Е. Семейная психотерапия / Е. Ейдемиллер, В. Юстицкис. – Л. : Медицина, 1989. – 186 с.
8. Зацепин В. Семья. Социально-психологические и этические проблемы / В. Зацепин, Л. Бучинская, И. Гавриленко и др. – К. : Политиздат, 1989. – 255 с.
9. Ковалев С. Психология современной семьи / С. Ковалев. – М. : Просвещение, 1988. – 184 с.
10. Кон И. Психология ранней юности / И. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 286 с.
11. Кравець В. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді / В. Кравець. – К. : Київська правда, 2000. – 688 с.
12. Менделевич В. Клиническая (медицинская) психология : [Учебное пособие] / В. Менделевич. – 6 е изд. – М. : МЕДпресс информ, 2008. – 432 с.
13. Москвичева Н. Образ семьи и ее динамика до геногенеза / Н. Москвичева. – СПб. : СПбГУ, 2003. – 215 с.
14. Московичи С. Социальное представление : исторический взгляд / С. Московичи // Психологический журнал. – 1995. – Т. 16. – № 1. – С. 3–18; № 2. – С. 3–14.

15. Самсонова П. Роль родительской семьи в формировании представлений подростков о будущей семье / П. Самсонова. – М., 2005. – 560 с.
16. Сысенко В. Новобрачные в зеркале собственных взглядов, суждений, оценок / В. Сысенко. – М. : Мысль, 1985. – 235 с.
17. Терещенко М. Дошлюбні уявлення про сімейне життя як чинник подружнього взаєморозуміння / М. Терещенко // Вісник психології і педагогіки. Збірник наук. праць. – Випуск 13. – № 6. – С. 106–114.
18. Торохтий В. Психологическое здоровье семьи и пути его изучения / В. Торохтий // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. – 1996. – № 3. – С. 36–44.
19. Фельдштейн Д. Психология развития личности в онтогенезе / Д. Фельдштейн. – М. : Педагогика, 1989. – 206 с.
20. Фромм Э. Искусство любить / Э. Фромм. – СПб. : Азбука, 2002. – 221 с.
21. Харли У. Законы семейной жизни / У. Харли, Ф. Уиллард. – М. : Протестант, 1992. – 208 с.
22. Харре Р. Вторая когнитивная революция / Р. Харре // Психологический журнал. – 1996. – Т. 17. – № 2. – С. 3–15.
23. Чудновский В. Становление личности и проблема смысла жизни / В. Чудновский. – М., 2006. – 511 с.
24. Шнейдер Л. Психология семейных отношений. Курс лекций / Л. Шнейдер. – М. : Апрель-Пресс, издательство ЭКСМО-Пресс, 2000. – 275 с.